
LYSIELLA OLIGANTHA (TURCZ.) NEVSKI IN NOORD-ZWEDEN

C.A.J. KREUTZ

SUMMARY

During a journey in Scandinavia in the summer of 1991, the National Park of Abisko was visited. Among other orchids the very rare *Lysiella oligantha* was found.

ZUSAMMENFASSUNG

Während einer Reise durch Skandinavien im Sommer 1991 wurde auch der Nationalpark Abisko im Norden von Schweden besucht. In diesem Park wurden einige Orchideen gefunden, so auch die sehr seltene *Lysiella oligantha*.

SAMENVATTING

Tijdens een bezoek aan Denemarken, Zweden en Noorwegen in de zomer van 1991 werd in het uiterste noorden van Zweden ook het Nationale Park Abisko in de provincie Norrbotten bezocht. Het belangrijkste doel van dit bezoek was het bestuderen en fotograferen van *Lysiella oligantha*.

In de literatuur zijn van deze soort nogal wat namen bekend. Bij Buttler (1986) en bij Mossberg & Nilsson (1987) wordt zij *Platanthera obtusata* (PURSH) LINDLEY ssp. *oligantha* (TURCZ.) HULTEN genoemd; bij Baumann & Künkele (1982) *Lysiella oligantha* (TURCZ.) NEVSKI en bij Sundermann (1980) *Platanthera oligantha*.

Het areaal van *Lysiella oligantha* omvat het noordelijke deel van Noord-Amerika (hoofdzakelijk Canada en Alaska), het noordoostelijke deel van Siberië en het uiterste noorden van Noorwegen en Zweden. In Europa is *Lysiella oligantha* één van de zeldzaamste soorten. In het nationale park Abisko (Torne Lappmark) bezit zij enkele groeiplaatsen, de andere vindplaatsen zijn hoofdzakelijk bekend van Noorwegen (Troms en Finnmark, onder andere bij Jav'reoavit, RÜCKBRODT, 1983).

Lysiella oligantha, habitus, Abisko, 4 juli 1991

De bloeitijd van *Lysiella oligantha* is beperkt tot de eerste twee weken van juli en wordt vrijwel niet beïnvloed door klimatologische omstandigheden. Ongeacht strenge of zachte winters bloeit *Lysiella oligantha* altijd in de eerste helft van juli (mond. meded. Hansson, 1991).

Lysiella oligantha is op alle Scandinavische groeiplaatsen uiterst zeldzaam. Bij Abisko wordt zij hoofdzakelijk op de steile, noordoostelijk geëxponeerde helling van de berg Njulla (1169 m) ten zuiden van het meer Torne-Träsk aangetroffen. Zij groeit hier in een dwergheidevegetatie op een met mos begroeide, vochtige en kalkrijke bodem. *Lysiella oligantha* is door haar lichtgroene kleur en haar geringe afmetingen moeilijk in de vegetatie te vinden. In de omgeving van Abisko, maar ook buiten het nationale park, zijn meer dan tien vindplaatsen bekend. Het jaar 1991 was voor *Lysiella oligantha* gunstig. Er werden op verscheidene plekken bloeiende exemplaren aangetroffen, sommige in groepjes van drie en vier planten. Hansen (1991) bestudeerde zelfs een groeiplaats, waar meer dan zestig bloeiende planten geteld werden.

Het natuurgebied bij Abisko werd in 1909 tot Nationaal Park verheven en is 7500 ha groot. Het noordelijke deel wordt door de spoorweg Kiruna-Naryik en het meer Torne-Träsk begrensd. Deze spoorweg wordt hoofdzakelijk voor het vervoer van ijzererts gebruikt, dat in de omgeving van Kiruna wordt gewonnen.

In de dalen worden vooral berkenbossen aangetroffen, maar ook naaldbos is aanwezig. De hoger gelegen delen bestaan onder andere uit alpine dwergheidevegetaties met een uitzonderlijke bloemenrijkdom en met plaatselijk opslag van loof- en naaldbos op kalkrijke ondergrond. Abisko bevindt zich niet ver van de Atlantische oceaan, daardoor zijn de winters zacht en de zomers koel. Het gebied ligt in een regenarme zone, de gemiddelde hoeveelheid neerslag per jaar bedraagt ongeveer 300 mm. Het gehele gebied wordt doorsneden door talloze beekjes, waardoor natte tot vochtige veengebieden zijn ontstaan. Bij Abisko bevinden zich enkele hotels, campingplaatsen en een kleine botanische tuin. Bovendien is er voor toeristen en natuurliefhebbers een bezoekerscentrum ingericht. Van het "Abisko-Turiststation" kan men met een kabelbaan naar de top van de Njulla.

In het nationale park Abisko worden nog andere orchideeësoorten waargenomen. Aan de rand van een uitgestrekt loofbos, hoofdzakelijk uit berken bestaand, maar ook bij de groeiplaats van *Lysiella oligantha* werd *Pseudorchis albida* ssp. *straminea* (FERNALD) LANDW. aangetroffen. Deze ondersoort wijkt af van *Pseudorchis albida* ssp. *albida* (L.) A. et D. LÖVE door een aantal belangrijke kenmerken. De planten zijn sterk gedrongen en worden maximaal slechts 20 cm hoog; de onderste bladeren zijn langwerpig-ovaal; de bloeiwijze is relatief breder dan die van de typische vorm; de bloemen ruiken aangenaam naar vanille; de bloemkleur is geler en de sepalen zijn sterker generfd; de zijlobben van de lip zijn ongeveer even groot als de

middenlob en de spoor is ongeveer half zo lang als het vruchtbeginsel (Landwehr, 1977).

Op vochtige, open plekken in de berkenbossen op de noordelijke helling van de Njulla komen *Listera cordata* (L.) R. Br., *Coeloglossum viride* (L.) HARTM. en *Corallorhiza trifida* CHATELAIN plaatselijk algemeen voor, alle in de eerste helft van juli bloeiend. Ook groeit *Chamorchis alpina* (L.) RICH. bij Abisko. Deze soort werd tijdens ons bezoek echter niet waargenomen, vermoedelijk omdat zij later bloeit.

In de lager gelegen delen van het gebied groeien in vochtige veengebieden ook *Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br. en *Dactylorhiza maculata* (L.) SOÓ in grote aantallen. *Gymnadenia conopsea* onderscheidt zich hier van de Middeneuropese vorm door de gedrongen habitus.

In het nationale park Abisko en de omgeving daarvan komen ook nog *Epipactis atrorubens* (HOFFM. ex BERNH.) BES-SER, *Dactylorhiza lapponica* (LAEST. ex RCHB. fil.) SOÓ, *Dactylorhiza incarnata* (L.) SOÓ, *Goodyera repens* (L.) R. Br. en *Cypripedium calceolus* L. voor (Hansson, 1985).

Biotoop met *Lysiella oligantha* op de noord-oostelijke helling van de Njulla, 4-7-1991

LITERATUUR

- BAUMANN, H. & S. KÜNKELE, 1982. Die wildwachsenden Orchideen Europas. Kosmos Naturführer, Stuttgart.
- BUTTLER, K.P., 1986. Orchideen. Mosaik-Verlag, München.
- HANSEN, K. & R.-B., 1991. *Lysiella oligantha* (TURCZ.) bei Abisko/Schweden. Mitt.Bl.Arbeitskr.Heim.Orch.Baden-Württ. 23 (3): 487-489.
- HANSSON, S., 1985. Orkidéer i Svensk natur. Wiken Verlag.
- HENNECKE, M., 1991. Zur sibirischen Verbreitung von *Lysiella oligantha*. Mitt. Bl.Arbeitskr.Heim.Orch.Baden-Württ. 23 (2): 339-346.
- LANDWEHR, J., 1977. Wilde Orchideeën van Europa. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland.

Laplandse Poort, gezien vanuit Abisko, 5-7-1991

- MOSSBERG, B. & S. NILSSON, 1987. Orkidéer, Europas vildväxande arter. Wahlström & Widstrand.
- OLSON, O. G. & B. NYLEN, 1985. Fjällflora. Nordstedt & Söners Förlag, Stockholm.
- RÜCKBRODT, U., 1983. *Platanthera oligantha* TURCZ. und *Calypso bulbosa* (L.) Oakes in Skandinavien. Jahresber.Naturwiss.Ver.Wuppertal 36: 95-96.
- SUNDERMANN, H., 1980. Europäische und mediterrane Orchideen. Hildesheim.

C.A.J. Kreutz
Oude Landgraaf 35 a
6373 BE Landgraaf